

AZ R-PAS (RORSCHACH TELJESÍTMÉNYÉRTÉKELŐ RENDSZER) BEMUTATÁSA

NAGY ZSÓFIA² – CSÁSZÁR-NAGY NOÉMI^{1,2}

¹Nemzeti Közszolgálati Egyetem

²Pszichoszomatikus Ambulancia

Email: noemi.csaszar@areus.hu

Beérkezett: 2019. december 31. – Elfogadva: 2020. február 29.

Háttér: a megújított Rorschach-teszt (R-PAS) a hazai pszichológiai gyakorlat számára ismeretlen.

Célkitűzés: A Rorschach Teljesítményértékelő Rendszer® (továbbiakban R-PAS) új amerikai konstrukció Hermann Rorschach tintafolt tesztjének legújabb gyakorlati alkalmazásához (Meyer, Viglione, Mihura, Erard és Erdberg, 2011). Ennek bemutatása a tanulmány célja.

Módszer: A teszt ismertetése. Az R-PAS empirikusan közelíti meg a tesztet, igyekszik javítani annak normatív alapjait, integrálni a teszt alkalmazásával kapcsolatos nemzetközi eredményeket, ezáltal növelve annak felhasználhatóságát, modern egységes módszertani keret biztosítva. Az R-PAS törekvése, hogy csökkentve a vizsgálat változékonyságát, növelje annak minél pontosabban mérhető felhasználhatóságát.

Eredmények: A fejlesztők célja az volt, hogy klinikailag gazdag, bizonyítékokon alapuló, logikailag átlátható, felhasználóbarát, valamint nemzetközileg egységesen igénybe vehető viselkedésértékelési rendszert hozzanak létre a Rorschach-táblák alkalmazásával. A megközelítés a teszt teljesítményalapú felhasználására fókuszál. Ennek eddigi eredményeit ismerteti a tanulmány.

Konklúzió: Az ismertetés rávilágít, milyen előnyei és lehetőségei vannak a Rorschach-teszt új jelölési és feldolgozási módszere alkalmazásának. Az R-PAS már több európai országban és nyelven teret kapott, jelenleg is zajlanak a fordítások és a módszertanhoz kapcsolódó nemzetközi normatív adatgyűjtés. Ezt indítványozzák a szerzők a hazai gyakorlat számára is.

Kulcsszavak: Rorschach-teszt, R-PAS, Rorschach-teszt módszertan, teljesítményértékelő rendszer

BEVEZETÉS

Hermann Rorschach először közel 100 évvel ezelőtt tette közzé gondosan kiválasztott és továbbfejlesztett tíz tintafolt képét. A Rorschach-teszt közzététele óta folyamatos klinikai használatban van, részben azért, mert rövid és különféle klinikai körülmények között is könnyen alkalmazható (például irodában, kórházi szobában, börtöncellában) (Meyer, Viglione, Mihura, Erard és Erdberg, 2011).

A tesztben szereplő ingerek összetettek, a klasszikus feladat azt kéri a válaszadóktól, hogy vizsgálják meg az ingereket, és válaszoljanak a „*Mire hasonlít?*” kérdésre. A kérdésre adott válasz mind az inger vizuális hozzárendelését, mind pedig szóbeli magyarázatot, kidolgozási lehetőséget kínál. Ennek alapján szabványosított, in vivo mintát nyújt a problémamegoldó viselkedésről, amely sok szempontból értelmezhető. A teszt lényege a viselkedési feladat, amely széles mozgásteret biztosít az ideográfiailag egyedi válaszokhoz, tehát kifejezésre kerülnek az adott személy személyiségjegyei és feldolgozási stílusai is. A Rorschach-feladat adminisztrálása lehetővé teszi az értékelőnek, hogy megfigyelje és felmérje a válaszadó viselkedési teljesítményét. Ez a teljesítményértékelés bemutatja a válaszadó azon megoldásait, amelyek az esetlegesen kihívást jelentő vizuális, kognitív és észlelési nehézségekre utalnak – ezt úgy hívjuk, hogy a teszt felvétele során megfigyeljük a „*működő személyiséget*”.

A Rorschach-próba mint projektív teszt pontszámai kiegészítik a vizsgálati személyekről tudatosan hozzáférhető, önbevallásos tesztek által gyűjthető információt. A két megközelítés nagyon eltérően térképezi fel a személyiséget, ezért nem meglepő, hogy a Rorschach eredményei a legtöbb esetben kis mértékben állnak összefüggésben az önbevallásos adatokkal. Ugyanakkor éppen emiatt a Rorschach-pontszámok egyedülálló információt szolgáltatnak a személyiségről, amelyek fokozatosan és érthetően egészíthetők ki az önbevallásos vagy introspektív módon megfigyelt és becsült információt. A Rorschach különös erősségei közé tartozik, hogy lehetővé teszi a vizsgálati személy észlelésének standardizált, in vivo megfigyelését és kódolását, a problémamegoldó és megküzdési képesség, az információfeldolgozás és a gondolkodás, valamint az interperszonális viselkedés jellegzetességeinek azonosítását.

MÓDSZER BEMUTATÁSA, TÖRTÉNETI HÁTTÉR

Hermann Rorschach 1921-ben a tintafoltokra adott válaszokra adott értelmezése lényegileg megegyezik a manapság alkalmazott módszerrel. A válaszok adminisztrációjára, kódolására és értelmezésére azonban számos specifikus rendszer jött létre. Hazánkban és sok más európai országban a Mérei Ferenc (2002) által megalkotott módszertani és értelmezési keret vált a legelterjedtebbé, míg ugyanebben az időben, Amerikában a John Exner alkotta módszertan kapott teret. Amerikában az R-PAS kifejlesztésének időszakában a legszélesebb körben használt Rorschach-rendszer az Exner-féle 1974-ben kidolgozott Comprehensive System (vagyis „átfogó rendszer”, továbbiakban CS) volt. Exner 1997-ben megalapította a Rorschach Kutatási Tanácsot (továbbiakban RRC) ennek feladata a CS kutatási alapjainak előmozdítása és szinteti-

zálása volt a rendszer fejlesztésének érdekében. Az elkészített kézikönyv öt szerzőjéből négy dolgozott az RRC-n. Az R-PAS-t mint új változatot eredetileg az RRC kezdeményezte a CS lehetséges módosításaként. Dr. Exner halála után nem maradt fenn világos és egyértelmű dokumentum, amely lehetővé tette volna a CS fejlesztését és az új kutatásokkal való versenyképességét, a szakemberek között pedig két csoport alakult ki: egyesek megmaradtak az Exner alkotta, klasszikusnak vélt módszertannál, míg a többiek további fejlesztéseket eszközöltek. Az utóbbi csoport működése nyomán az R-PAS a 2006 és 2011 között elvégzett fejlesztési munka, nagyrészt az RRC által kezdeményezett erőfeszítések és projektek folytatása volt (Meyer és mtsai, 2011).

Már az RRC megalapításának kezdetén számos pszichológus közölt kritikát a Rorschachról, és kétségeket vetett fel a pszichometrikus megalapozottságával kapcsolatban. Bár a legtöbb kritika megalapozatlan volt, néhányukat kutatási adatok is alátámasztották, és legitím aggályokat vetettek fel. Éppen ezek a kérdések vezettek az R-PAS további fejlesztéséhez. A kritikai kutatások a meglévő adatok felülvizsgálata, a felhasználók felmérései, valamint tanárok, klinikusok és kutatók tapasztalatai alapján különös figyelmet fordítottak a következő kérdésekre az R-PAS módszertanának kialakításakor:

- a vizsgáztatók és a képzési helyek közötti eltérések az adminisztráció és a kódolás szempontjából követett egyezményekben;
- hibavariancia, amelyet a válaszadó feladat iránti bevonódottságának foka és a feladatra adott válaszok számának különbsége okoz;
- következtelenség a pontszámok, a teszt értelmezésében;
- pontatlan és néha túl patológizáló normatív referenciaadatok;
- túlzott mértékű támaszkodás a változók negatív vagy klinikailag beteg populációhoz igazított értelmezéseire.

Felmerült a szabadalom és a hatékonyság kérdése is. Számos klinikai képzési program és szakember úgy ítélte meg, hogy a teszt túl bonyolult, és a tanulási és felhasználási szakasz időigényes. A Rorschach-tesztelés során figyelemmel kell kísérni a pszichológia jelenlegi fejlődését, például a nemzetközi eredményeket, a modern statisztikai technikák és adatfeldolgozási módszerek egyre növekvő alkalmazását. Arra a következtetésre jutottak, hogy a Rorschach-tesztnek átfogó újrafogalmazásra van szüksége. Nélkülözhetetlen a vizsgálói viselkedés variabilitásának csökkentése, az empirikus alátámasztottság, valamint – amennyiben lehetséges – az eljárások és az adatok egyszerűsítése. Ezekre az igényekre alapozva alakult ki az R-PAS módszertana, amely azóta több nyelven is elérhető, és folyamatos nemzetközi normatív kutatási háttérrel rendelkezik.

AZ R-PAS JELLEMZŐI

Az R-PAS (<https://r-pas.org/>) empirikusan és teljesítményfókuszban közelíti meg a Rorschach-táblák alkalmazását, javítja a teszt felhasználásának normatív alapjait, integrálja a nemzetközi eredményeket, csökkenti a vizsgálói viselkedés változékonyságát, és növeli a felhasználhatóságot, az új klinikai fejlesztési lehetőségeket is szem előtt tartva.

E célok érdekében az R-PAS mindent biztosítani próbál, amire szükség lehet az egyéni Rorschach-értékelés elvégzéséhez, beleértve a következőket (Meyer és Eblin, 2012):

- bizonyítékokon alapuló változó kiválasztása, vagyis azon változók kiválasztása és kiemelése, amelyek a legerősebb empirikus, klinikai és válaszreakció/viselkedési reprezentációs alátámasztással rendelkeznek, kiszűrve azokat, amelyek nem rendelkeznek elegendő bizonyítékkal;
- részletes útmutatások a teszt adminisztrációjához;
- rövid eljárások a válaszok számának optimalizálása érdekében;
- alapvető szabályok és fejlett irányelvek a válaszok kódolásához, egyszerűsített, egységes és logikus terminológia, szimbólumok, számítások és adatmegjelenítés rendszerének biztosítása a redundancia csökkentése és a szavatosság növelése érdekében;
- a feladatra adott válaszok számának optimalizálása, drasztikusan csökkenteni a feladat újbóli adminisztrációját a túl kevés válasz vagy a túlzottan hosszú válaszadás valószínűsége miatt;
- új, nemzetközi normatív referenciaértékek;
- minőségi táblázatok, amelyek hangsúlyozzák a pontosságot és a konvencionális jelleget;
- az adatok bemutatása a százalékos alapú pontszámok könnyen olvasható grafikonja alapján, valamint megfelelő statisztikai módszertan;
- esettől függő értelmező útmutató, amely letölthető és szerkeszthető;
- pontozási programhoz való hozzáférés biztosítása biztonságos, titkosított webplatformon bármilyen internethez kapcsolódó eszközről (például PC, notebook, okostelefon, iPad);
- folyamatos fordítások különböző nyelvekre (például finn, svéd, spanyol stb.).

KÖVETKEZTETÉSEK

Kutatások mentén kifejlesztették a Rorschach Teljesítményértékelő Rendszert (R-PAS) mint bizonyítékközpontú, nemzetközi irányultságú megközelítést a Rorschach-teszt felhasználására. Ez koncepcionális és empirikus keretet biztosít, amely különösen fontos az egyre inkább a bizonyítékokon alapuló egészségügyi ellátási és tudományos környezetben. A rendszer arra törekszik, hogy kihasználja a Rorschach egyedülálló erősségeit, úgy tekint a tesztre, mint egy összetett viselkedési feladatra, amely eszköz a személyiség szisztematikus megfigyelésére és mérésére aktív helyzetben. Az R-PAS javítja a teszt nemzetközi pszichometrikus alapjait. Lehetővé teszi a tesztfelvevői számára, hogy értelmezzék a gazdag kommunikációs és képi anyagot, valamint az interperszonális viselkedést a meghatározott pszichometrikus kereteken belül.

Az R-PAS kézikönyv (<https://r-pas.org/>) átfogó forrásként szolgál, amely tartalmazza a Rorschach-feladat adminisztrációjához, kódolásához és értelmezéséhez szükséges összes információt. A kézikönyvet az online pontozási program egészíti ki, amely kiszámítja az összefoglaló pontszámokat, és a normál pontszámok alapján felrajzolja azokat. Természetesen mint minden értékelési vagy terápiás módszernél, a rendszer

használatában szerezhető jártasság fejlesztése érdekében további kiegészítő utasítások és felügyelt gyakorlatok szükségesek. Annak érdekében, hogy minimalizáljuk a vizsgáztató változékonyságát az adminisztrációban, a kódolásban és az értelmezésben, a kézikönyv részletes és konkrét útmutatásokat kínál.

Összefoglalva, mivel jelenleg hazánkban sem teljesen homogén a Rorschach-teszt módszertana, ezért az oktatásban és a kutatásban is egyre inkább a háttérbe szorulhat az alkalmazása, annak ellenére, hogy a teszt a gyakorlatban rendkívül informatív és gazdag plusz információval szolgál a vizsgált személyekről. Ennek a folyamatnak az ellensúlyozásaként, a mai evidenciaalapú ellátási és tudományos igényeket is kielégítve, az R-PAS olyan módszertani hátteret biztosít a Rorschach-táblák felhasználásához, amely könnyebben tanulhatóvá, mérhetőbbé és egységesen felhasználhatóbbá teszi a táblákat. Mindezzel biztosítja a Rorschach-teszt további fejlesztéseit, a témában történő további kutatásokat és a mindennapos gyakorlati alkalmazását.

IRODALOM

- Mérei F. (2002). *A Rorschach-próba*. Budapest: Medicina Könyvkiadó.
- Meyer, G. J., Viglione, D. J., Mihura, J. L., Erard, R. E., & Erdberg, P. (2011). *Rorschach Performance Assessment System, Administration, Coding, Interpretation, and Technical Manual*. Toledo: Homewood Press.
- Meyer, G. J., & Eblin, J. J. (2012). An overview of the Rorschach performance assessment system (R-PAS). *Psychological Injury and Law*, 5(2), 107–121.

A PRESENTATION OF R-PAS (THE RORSCHACH PERFORMANCE ASSESSMENT SYSTEM)

NAGY, ZSÓFIA – CSÁSZÁR-NAGY, NOÉMI

Background: *The renewed Rorschach test (R-PAS) is still unknown in Hungarian clinical psychological practice.*

Objective: *The Rorschach Performance Assessment System® (hereafter R-PAS) is a new American template for the latest practical application of the Hermann Rorschach ink-blot test (Meyer, Viglione, Mihura, Erard & Erdberg, 2011). The aim of this study is to introduce this new test format to a Hungarian audience.*

Method: *The R-PAS approaches the test empirically. It aims to improve its normative bases and to integrate international results connected to the application of the test in order to increase its usability by means of a modern, consistent methodological framework. The ambition of the R-PAS is to reduce the variability of testing and to increase the test's usability by making the results as accurately measurable as possible.*

Results: *The aim of the people behind the R-PAS was to create a clinically rich, evidence-based, logically transparent, user-friendly and internationally accessible behavioural assessment system for applying the Rorschach tables. This approach focuses on a performance-based use of the test, the results of which to date are presented in this study.*

Conclusion: This introductory paper highlights the benefits and opportunities of applying the new marking and processing method of the Rorschach test. The R-PAS has already gained ground in several European countries and languages, and translations into additional languages as well as the collection of international normative data on methodology are currently under way.

Keywords: Rorschach test, R-PAS, Rorschach test methodology, performance assessment system

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)